

BIBLIOTECA ŞCOLARULUI

Alexandru
ODOBESCU

DOAMNA CHIAJNA

ŞI ALTE PROZE

LITERA

biblioteca școlarului

Alexandru
ODOBESCU

DOAMNA CHIAJNA

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

APRECIERI

Odobescu... se lăsă aşa de mult străbătut de muza populară, încât în prezentarea capricioasă, meşter învârtită, ruptă, reluată, a lui *Pseudokinegeticos*... amestecă la lămuriri de istorie, la frumoase descrieri de natură, la scene de călătorie, la dialoguri vii, basme trecute prin mintea inventivă şi mai ales prin comoara de mijloace literare, plină de rafinări stilistice şi de surprinderi de limbă ale acestui aristocrat în toate privinţele, care de la biroul diplomatului, de la catedra profesorului şi din salonul omului de lume vede totuşi aşa de adânc în sufletul mulţimilor neamului său.

Nicolae IORGA, *Istoria literaturii româneşti contemporane*. Partea întâi. Crearea formei (1867—1890), Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p. 232.

Episoadele istorice ale lui Odobescu au ca model, cu bună ştiinţă, nuvela lui C. Negruzzi. Însă Odobescu e „anticar“, istoric, arheolog şi ca atare atenţia lui merge în direcţiunea reconstrucţiei. Înţelegând spiritul de partid al cronicelor muntene şi cruzimea răzbunărilor politice, nuvelistul a ştiut să sublinieze elementul facţionar, evitând să strângă acţiunea în jurul eroului central. Imaginaţia lui, fără aripi, e ţinută totuşi în loc de tipicul romantic şi punctul coagulant al totului îl formează mereu personajul „damnat“... Fiul armaşului, Mihnea, urmează în scaun. Acesta începe, în virtutea demonului interior şi fără nici o raţiune de stat, să ucidă pe boieri. Apoi e izgonit din scaun, fuge la Sibiu şi aci cade omorât de Iacşăg. Toate acestea sunt narate cronologic şi abstract, fără nici o încercare de creaţie, încât propriu-zis n-avem de-a face cu o nuvelă, ci cu o cronică uşor romanţată. Plăcerea cititorului este de ordin stilistic şi într-adevăr că scriitorul însuşi a avut de gând să folosească o limbă „care

era încă întrebuinţată pe vremea copilăriei“ lui. Arhaismele sunt puţine (năpustit — părăsit), toată tehnica e de sugestie. Un cuvânt aruncat la vreme pregăteşte ochiul pentru un tablou...

Doamna Chiajna e, desigur, o naraţiune superioară. Aci şi lexicul are mai multă culoare. Chiajna e „muiere capeşă şi dăunoasă“, oamenii sunt „zăbavnici“ şi plini de „zăcăşie“. Dar arheologia primează. Descrierea palatului domnesc nu-i un simplu tablou pentru plăcerea ochilor, ci un studiu de arhitectură istorică, o întâie încercare, verbală, de a determina stilul românesc...

George CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p. 355, 356.

Este probabil că faima de stilist a lui Odobescu se datoreşte mai cu seamă bogăţiei bine stăpânite a perioadelor sale, pe care de la Bălcescu nimeni nu ştiuse a le dezvolta cu un suflu mai larg, cu un mai armonios simţ muzical, în întreguri sintactice mai bine articulate. De la Bălcescu, nimeni mai bine ca Odobescu nu reprezentase în proza noastră ceea ce retorica clasică numea „cadenţa“ şi „numărul“. Dar pe când la Bălcescu numărul şi cadenţa sunt mijloace în serviciul elanului şi al înflăcărării sale şi sunt adaptate la acestea printr-un fel de constrângere internă, ele sunt la Odobescu procedee preexistente ale unui scriitor savant, ale unui amator de artă, istorie şi folclor, care le aplică materiei sale prin convenţie stilistică academizantă.

Tudor VIANU, *Arta prozatorilor români*, Chişinău, Casa de editură Litera, 1997, p. 132.

De-o parte nuvelele lui istorice, cu limba aceea de o îmbinare atât de fericită a elementelor arhaice şi moderne. De alta expresiile lui literare aşa de variate. Şi, în sfârşit, seninele pagini de arheologie. E firesc să te întrebi: unde-l aşezi pe acest scriitor? Poţi să-l înşiri printre nuvelişti, când proza lui adeseori e istorie curată? Poţi să-l numeşti istoric, când cercetările lui pe acest teren au o culoare atât de literară? Este arheolog în înţelesul

strâns al cuvântului acela care în călătoria la Snagov e cel mai delicios impresionist? Sau critic să-l chemi pe cel ce refuză a-şi strânge gândurile într-un sistem şi se pierde în abaterile cele mai fantastice?... Poate nici una, nici alta, poate de toate. Dovedit rămâne însă că în toate din aceste direcţiuni a fost estet şi gânditor, că în toate ne-a lăsat câte un crâmpei de adevăr sau vreo simţire caldă, că spiritul lui străluceşte pretutindeni.

Ilarie CHENDI, *Pagini de critică*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969, p. 366.

Pseudo-Kinegeticos, cuprinzând stări lirice şi intelectuale, descrieri literare şi arheologice, critică de artă, critică muzicală şi literară, preocupări de istoria artelor şi folclor românesc, literatură şi ştiinţă propriu-zisă, este o operă compozitivă, care în jurul unui motiv vânătoresc suscită starea de reverie a inteligenţei. Genul acestei scrieri, văzută ca „o monografie filozofică, istorică, literară şi estetică a vânătoriei“, Odobescu singur şi-l defineşte cu aşteptarea „momentului de inspiraţiune şi talentului de critică“, ce i-ar fi necesar ca s-o scrie.

Vladimir STREINU, *Clasicii noştri*, Bucureşti, Editura tineretului, 1969, p. 22.

Deşi *Pseudo-kynegeticos* este o epistolă, ca ale atâtora, valoarea principală trebuie căutată în stilul ei clasic impecabil. Odobescu stăpâneşte cu măiestrie perioada amplă şi muzicală, bazată pe repetiţii şi simetrii, şi pe un ritm lent, dar izbitor prin artificialitatea lui subtilă. Spre deosebire de Russo ori de Ghica, Odobescu, fie şi povestind lucruri trăite de el şi foarte obişnuite, le ridică pe un piedestal care pune între povestitor şi ele aceeaşi distanţă istorică pe care o întâlnim în operele de proză ale scriitorilor vechi.

Nicolae MANOLESCU, *Istoria critică a literaturii române*, vol. 1, Editura Minerva, Bucureşti, 1990, p. 281.

Există... în proza din *Doamna Chiajna* sau *Pseudo-Kinegheticos,* în *Câteva ore la Snagov* sau *Istoria archeologiei* numeroase fericite expresii,

ţâşnite prin trama aproape pedant cuviincioasă a scriiturii odobesciene, dintre care nu puţine strălucesc premonitoriu de aura levantin autohtonă a stilului matein, constituindu-se, la cel mai ridicat preţ al acelei „culori locale", pe care antecesorul o visa mereu, şi-o programa şi o urmărea cu minuţia de orfevru a unui Benvenuto Cellini: „se hrănesc cu o nepregetată ciudă, c-o adâncă zăcăşie", „ţine mintea vegheată", „mai zăbavnici poate în agerimea duhului, sunt de tineri cuprinşi de-o tainică melancolie, de-o îndoioasă sfială", „muiere capeşă şi dăunoasă"...

I. NEGOIŢESCU, *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, Bucureşti, 1991, p. 101.

Mihnea Vodă cel Rău este o „încercare de restituire a vechilor datini strămoşeşti". Ca şi Negruzzi, Odobescu înfăţişează pe eroul său, un tiran feudal, în patru capitole, care însă la el nu sunt momentele unei drame, ci patru tablouri de atmosferă. Se vede dintr-o dată că autorul este interesat în primul rând de reconstituirea istorică a epocii, de aşa-numita culoare locală. Nici eroul principal şi nici celelalte personaje nu sunt suficient desfăşurate spre a căpăta contur. Acţiunea e schematică, gesturile puţine şi nu îndeajuns de semnificative, analiza psihologică lipseşte, în schimb epoca, evocată pictural prin câteva panouri decorative, luptele dintre familiile boiereşti pentru tron, silniciile boierilor, conspiraţia taberelor adverse sunt tot atâtea elemente vii ale reconstituirii...

Meritul esenţial al nuvelei *Doamna Chiajna* nu stă în naturaleţe sau în creaţia de tipuri, ci tot în evocare...

Operă de excursie livrescă, clasică, *Pseudo-kynegheticos* este un eseu erudit şi rafinat, un savuros exerciţiu intelectual exprimat într-o formă atrăgătoare, impecabilă.

Al. PIRU, *Istoria literaturii române*, Editura „Grai şi suflet — Cultura Naţională", Bucureşti, 1994, p.73—74, 76.